

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Măglocat
 Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Cho.
 Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889 ISSN-L 2734 -6889

Eliberarea și unirea Bucovinei cu țara-mamă în 1918. Rolul factorului militar¹

Prof. univ. Dr. Dumitru PREDA

Înfrângerea militară a Imperiilor Centrale și destrămarea monarhiei austro-ungare, sub impactul revoluției sociale și naționale care cuprinsese o bună parte a Europei, au creat în octombrie-noiembrie 1918 condiții favorabile încheierii victorioase a luptei naționale a românilor². O jumătate de an mai târziu de la unirea Basarabiei cu Țara venea rândul și celorlalte provincii subjugate să zdrobească lanțurile „ce țineau încătușate trupurile și sufletele noastre” și să manifeste demn – așa cum sublinia ziarul „Românul”, reapărut la 8 noiembrie – „atributele noastre etnice ca neam liber în concertul popoarelor libere”³.

Românii din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș și Bucovina au simțit din plin consecințele uriașului incendiu ce cuprinsese omenirea, dând jertfe numeroase, dar nu au dezarmat, și-au întărit inimile și brațele, participând tot mai activ și conștient la amplul efort eliberator al tuturor fraților. Așa după cum se afirmase încă din 1915 în organul oficial de presă al Partidului Național Român din Transilvania „sufletește poporul român este pregătit, sufletește poporul român știe ce vrea și știe ce așteaptă [...], să sune numai, ca în alte vremuri, buciul și atunci se va vedea ce poate și ce crede acest neam”⁴.

Prin mobilizarea îndelungată și recrutările repetate la care au fost supuși, prin aruncarea lor în primele linii de luptă pe fronturile din est și italian; românii din provinciile stăpânite de Casa de Habsburg au fost nevoiți să plătească un greu tribut de sânge pentru o cauză străină. Astfel, din cei aproape 500 000 de români mobilizați numai din Transilvania și Banat (circa 5,5% din totalul forțelor mobilizate de imperiul dualist) – potrivit datelor publicate imediat după război – 92,6% (449 796) au

¹ Fragment din volumul *Sub semnul Marii Uniri. Campaniile armatei române pentru întregirea țării 1916-1920*, Editura Militară, Editura Academiei Române, București, 2018 (380 p.)

² Mircea N. Popa, *Primul Război Mondial 1914-1918*, București, 1979, p. 408-417; Général de Corps d'armée L. Koeltz, *La guerre de 1914-1918. Les opérations militaires*, Paris [1966], p. 489-531; B.H. Lidell Hart, *The History of the First World War*, London, 1970, p. 367-458

³ „Românul” (Arad), An VII, nr. 1 din 26 octombrie/8 noiembrie 1918, p. 1

⁴ *Ibidem*, Anul V, nr. 15 din 20 ianuarie/2 februarie 1915, p. 1. Pe larg asupra situației românilor din Austro-Ungaria între 1914-1918, vezi în *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 2, București, 1987, p. 481-502

fost trimiși să lupte direct pe front; aceasta a determinat marele procent de peste 200% de morți, dispăruți și invalizi din rândul lor (după informațiile societății „ASTRA”, morții și dispăruții pe front reprezentând circa 30% din populația de origine română a Transilvaniei)⁵.

Anunțarea poziției de neutralitate adoptate de guvernul de la București în 1914 avusese darul de a întări convingerea multor ostași că locul lor nu trebuia să fie în armata austro-ungară, ci în armata română. Încă din acea perioadă rapoarte speciale înaintate Ministerului de Interne de la Budapesta evidențiaseră existența unor „agitatori”, care, dezertând, străbăteau satele chemând la revoltă și lansând lozinci, precum; „Vine armata română” și „Trăiască România”⁶. În anii Primului Război Mondial vor lupta, de altfel, în cadrul armatei române peste 100 000 de români voluntari ardeleni și bucovineni⁷. În decembrie 1914, la cererea Marelui Cartier General, guvernul austro-ungar aprobase dislocarea părților sedentare ale regimentelor compuse în majoritate din naționalitățile oprimate, având reședințele de pace în zonele de frontieră, în scopul evident de a preveni trecerea, în primul rând a militarilor români, dincolo de munți, de a evita „contaminarea” lor cu ideile vizând dezmembrarea anacronicului imperiu. Românii socotiți „periculoși” au început să fie deferiți în număr mare curților marțiale pe motiv că „nutresc sentimente daco-romane”. Numai în Bucovina până la sfârșitul anului 1915 au fost pronunțate 330 condamnări la moarte⁸.

O situație cu totul aparte o prezintă românii din Bucovina, ale căror suferințe pot fi comparate doar cu cele ale locuitorilor din Belgia și Polonia⁹. Așezată la frontiera de est a Dublei Monarhii și la flancul sudic al frontului oriental al Puterilor Centrale, cucerirea și recucerirea ei a fost urmărită deopotrivă de către Rusia și Austro-Ungaria, atât din considerente strategice, cât și politice, pentru a influența poziția României rămasă neutră până în 1916. Devenită astfel, la scurt timp de la declanșarea războiului, teatru de operații militare, suportând pe lângă rigorile stării de asediu și represiunile autorităților habsburgice, invazia repetată (de trei ori) și regimul de ocupație țarist (septembrie-octombrie 1914, noiembrie 1914 - februarie 1915, iunie 1916 - iulie 1917), Bucovina avea să înregistreze la pasiv mari distrugerii materiale și foarte multe pierderi de vieți omenești. După jafurile, silniciile și teroarea îndurate și care vizau, prin deportări și deznaționalizare forțată, schimbarea caracterului românesc al provinciei „nu ne-a mai rămas alta decât să băjănim din această țară” – se poate citi într-un memoriu al unor țărani „din multe sate românești din Bucovina”¹⁰.

Rapoarte de proveniență germană relevau, în același timp, că „românii din Ungaria sunt oprimați în multiple feluri”, țelul politicii guvernanților de la Budapesta fiind maghiarizarea lor cu orice preț¹¹. Spre sfârșitul anului 1915 se înregistra și prima luare de poziție critică în Parlamentul de la Budapesta față de această politică, atunci când Theodor Mihali, unul din liderii Partidului Național Român, afirmase: „Aspirațiile și pretențiile naționale, politice, culturale și economice legale, îndreptățite și echitabile ale poporului român din Ungaria au rămas până în ziua de astăzi neîndeplinite și drept consecință, natural, poporul român este plin de nemulțumire și neîncredere față de politica guvernanților”¹². Organele de informații austro-ungare vor semnala, totodată, starea de spirit a militarilor de origine română din armata habsburgică, care dovedeau „un pronunțat și manifest sentiment românesc”¹³.

Declarația de război a României, adresată numai Austro-Ungariei la 14/27 august 1916, avea să zguduie puternic nu doar cercurile guvernamentale de la Viena și Budapesta, dar și pe toți cei crescuți și educați în cultul „Ungariei milenare”, ignorând și disprețuind națiunea română, care își revendica, iată,

⁵ Teodor V. Păcățian, *Jertfele românilor din Ardeal, Banat, Crișana, Sătmar și Maramureș, aduse în războiul mondial din anii 1914-1918*, Sibiu, 1923, p. 20-21; *Cartea Unirii 1918-1928*, ed. Cezar Petrescu, București, 1919, p. 60

⁶ Arhivele Naționale Române-București [ANR-B], fond *Microfilme Ungaria*, rola 73, c. 372

⁷ *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 2, p. 485

⁸ Mircea R. Șirianu, *La Question de Transylvanie et l'unité politique roumaine*, Paris, 1916, p. 385-410; Teodor Bălan, *Suprimarea mișcărilor naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial 1914-1918*, Cernăuți, 1923, p. 51-200.

⁹ „The New York Times” din 9 mai 1915, apud Constantin Botoran, Olimpiu Maticescu, *Documente străine despre lupta poporului român pentru făurirea statului național unitar*, Cluj-Napoca, 1980, p. 72

¹⁰ Romulus Deladorna, *Bucovina în anii 1914-1915*, Suceava, 1915, p. 6

¹¹ *1918 la români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român*, vol. 1 *Documente externe (1879-1916)*, București, 1983, doc. 131

¹² „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), An LXXVIII, nr. 258 din 28 noiembrie/11 decembrie 1915, p. 1

¹³ *1918 la români*, vol. 1, p. 684

direct, cu arma în mână, dreptul fundamental la viață liberă și unitate. După intrarea armatei române în acțiune peste Carpați se va constata o recrudescență deosebită a măsurilor represive îndreptate împotriva frunțașilor luptei naționale, ca și a întregii comunități românești. Crezând că prin intransigență, brutalitate și persecuții de tot felul puteau fi înăbușite aspirațiile legitime ale poporului de înlăturare a opresiunii naționale și sociale, că ceasul istoriei putea fi oprit, perpetuând o stare anacronică și samavolnică, guvernării unguri au procedat la un val de arestări, internări în lagăre, deplasări de populație, muncă forțată, confiscări de averi, destituiri din funcții, adoptând noi măsuri de deznaționalizare a românilor și chiar de exterminare a lor fizică.

Rezultatul dramaticii campanii a armatei române din anul 1916¹⁴ nu avea să stingă speranța de libertate a fraților din provinciile subjugate. Această speranță a ținut trează întreaga românie care, în 1917 și 1918, pe frontul din Moldova, dar și pe celelalte fronturi, prin unitățile de voluntari sau încadrând unități americane, franceze, italiene etc., a dat tribut de sânge și a perpetuat, consolidând-o, ideea unității naționale¹⁵.

În cronică acestor fapte, exprimând solidaritatea și voința de libertate și de unitate a românilor, hotărârea miilor de voluntari adoptată la Celiabinsk, la marea lor adunare din 29 octombrie 1918 – transmisă telegrafic Președintelui Wilson și guvernelor aliate – are o importanță istorică aparte: „*Noi voluntarii români originari din monarhia austro-ungară, organizați în Corpul voluntarilor români transilvăneni și bucovineni, cu misiunea de a continua lupta până la sfârșit alături de armatele aliate împotriva Puterilor Centrale, declarăm și proclamăm toate provinciile românești: Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul și Bucovina din monarhia austro-ungară, desfăcute de această împărăție și realipite la Regatul liber român, cu care din acest moment ele alcătuiesc un stat unitar, liber și independent, iar locuitorii acestor provincii se declară cetățeni ai României Mari*”¹⁶.

Reinstaurarea regimului militar habsburgic în Marele Ducat, odată cu reocuparea acestuia în vara anului 1917 de către armatele austro-ungare, a coincis cu înăsprirea măsurilor îndreptate împotriva mișcării de emancipare a românilor.

Pe linia conduitei Vienei de a susține ideea creării unui stat ucrainean independent, guvernatorul și celelalte autorități din Bucovina aveau să promită liderilor ruteni alipirea provinciei, alături de Galiția, la respectivul nou stat. Atitudinea lor se înscria, de altfel, în cadrul tradiționalei politici antiromânești, promovate încă din primii ani de după anexarea Bucovinei (1775), prin care – contrar mijloacelor violente utilizate de unguri – austriecii au preferat să amestece naționalitățile în provinciile subjugate, introducând aici diverși coloniști și favorizând migrația populațiilor limitrofe, în special a rutenilor; rezultatul fusese dramatic pentru elementul românesc autohton, devenit minoritar în partea de nord, nord-vest, în fața rutenilor colonizați și având privilegiile, împreună cu populația de origine germană și ea colonizată. Cu toate acestea, și în cele mai măsluite statistici imperiale, rutenii nu depășeau 3/8 din totalul populației Marelui Ducat¹⁷.

În octombrie 1918, faimosul *Manifest* adresat „*popoarelor mele credincioase*” lansat de propaganda Casei de Austria, vorbind de federalizare, omitea cu bună știință problema viitorului Bucovinei. Poziția fermă, curajoasă a deputaților români bucovineni în Parlamentul de la Viena avea să reprezinte punctul de pornire al acțiunilor care vor duce, în final, la eliberarea acestui teritoriu românesc de circa 10 000 km², smuls din trupul vechii Moldove, și apoi la unirea sa cu România.

La 22 octombrie, în primul număr al ziarului „*Glasul Bucovinei*”, era publicat sub titlul *Ce vrem?* programul de luptă al mișcării naționale românești. „*Vrem să rămânem români pe pământul nostru*”

¹⁴ Vezi, pe larg, *Istoria militară a poporului român*, vol. V, București, 1988, p. 363-505, Glenn E. Torrey, *România în Primul Război Mondial*, București, 2014, p. 61-186; Michael B. Barrett, *Preludiu la Blitzkrieg. Campania austro-germană în România – 1916*, București, 2016

¹⁵ *România în anii Primului Război Mondial*, vol. 2, p. 502-519

¹⁶ *1918 la români. Documentele Unirii*, vol. VII *Unirea Transilvaniei cu România. 1 Decembrie 1918*, București, 1989, doc. 32

¹⁷ Potrivit ultimei statistici imperiale din anul 1910, la o populație totală de 794 929 locuitori, provincia număra 305.101 ruteni (adică aproximativ 3/8), față de 273.254 români, 102.919 evrei, 216.574 alte naționalități. Cf. Dr Aurel Morariu, *Bucovina (1774-1914)*, București, 1915, p. 49. Într-un memoriu din 1915, destinat guvernului Brătianu, Iancu Flondor, lider al Partidului Național Român din Bucovina, sublinia că, statisticile oficiale, în realitate românii erau cu 18 599 suflete mai mulți decât rutenii, ca urmare a faptului că țărani de origine română, care știau și limba ruteană, fuseseră trecuți la această naționalitate. Arhivele Naționale ale României-București, fond *Iancu Flondor*, dosar nr. 15, f. 2-3

strămoșesc și să ne cârmuim singuri, precum o cer interesele noastre românești [...]; pretindem ca, împreună cu frații noștri din Transilvania și Ungaria, cu care ne găsim în aceeași situație, să ne plăsmuim viitorul care ne convine nouă în cadrul românismului; cerem să putem aduce la congresul de pace aceste postulate ale noastre, prin reprezentanții aleși de noi înșine din mijlocul națiunii noastre”¹⁸.

Câteva zile mai târziu, la 14/27 octombrie, la Cernăuți, se întrunea „Adunarea Constituantă a românilor din Bucovina”, compusă din reprezentanți ai tuturor grupărilor politice din provincie, deputații români ai Parlamentului din Viena, foștii deputați ai Dietei ducale, primarii români din

Monumentul unirii Cernăuți

Bucovina, precum și un număr însemnat de intelectuali de vază. Într-o atmosferă de vibrantă emoție, cea dintâi hotărâre adoptată a fost „Unirea Bucovinei cu celelalte țări românești într-un stat național independent, în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria”¹⁹. Apoi a fost ales un Consiliu Național, în frunte cu părintele Dionisie Bejan, format din 50 de membri, ca singur organism îndreptățit a hotărî și a trata în numele poporului român din Bucovina; din rândul său era ales un comitet executiv, prezidat de Iancu Flondor, cunoscut luptător pentru idealul românismului, care timp de o lună va administra provincia, deși guvernatorul austriac, contele Joseph von Etdorf, va mai continua să funcționeze un timp, până la înlăturarea lui de către ruteni. Împrejurările erau într-adevăr complexe: ordinea și liniștea publică erau serios tulburate de bande de soldați și foști prizonieri austro-ungari întorși din Rusia, iar detașamentele ucrainene, prin acțiuni teroriste, căutau să preia conducerea asupra întregii provincii.

Tentativa contelui Etdorf de a media raporturile româno-ruteno-ucrainene, devenite tot mai tensionate, propunând ca soluție divizarea provinciei și crearea, provizorie, până la stabilirea frontierei definitive, a unui condominium în ținutul dintre Siret și Prut, avea să fie

respinsă categoric de Consiliul Național Român.

Refuzând orice discuție cu Rada ucraineană pe această temă și, totodată, nerecunoscând dreptul de intervenție al autorității austriece, Consiliul, prin Iancu Flondor, a solicitat venirea urgentă a trupelor române pentru a apăra integritatea provinciei, viața și bunurile populației împotriva „oricărui uzurpator”. De altfel, curând, bandele de haidamaci pătrundeau în Cernăuți, devastând casele și terorizând locuitorii.

În asemenea condiții, cu toată împotrivirea exprimată de Comandamentul german față de o acțiune armată în Bucovina, considerată ca un gest neamical față de al Doilea Reich, guvernul Marghiloman, printr-unul din ultimele sale acte, decidea trimiterea ajutorului necesar românilor bucovineni²⁰. În acest scop se ordona Diviziei 8, aflată sub comanda generalului Iacob Zadik, ca împreună cu „toți grănicerii și jandarmii aflați în serviciu pe frontiera Bucovinei” să ocupe „fără întârziere” localitățile Ițcani și Suceava, și apoi, progresiv, întreaga provincie, inclusiv Cernăuți. La dispoziția Comandamentului român erau puse și Regimentele 3 și 8 roșiori din Divizia 2 cavalerie, care urmau să sosească de la Fălticeni și Dorohoi la Burdujeni; în plus, câte o baterie de artilerie din fiecare regiment al respectivei divizii, toate unitățile și subunitățile trebuind să fie bine echipate și să aibă suficiente provizii de rezervă²¹.

¹⁸ Apud Ion I. Nistor, *Amintiri răzlețe din timpul Unirii 1918*, Cernăuți, 1938, p. 158

¹⁹ „Glasul Bucovinei” (Cernăuți), An I, nr. 3 din 29 octombrie 1918, p. 35-36; vezi și *1918 la români*, vol. II, doc. 381

²⁰ Alexandru Marghiloman, *Note politice 1897-1924*, vol. IV 1918-1919, București, 1927, p. 113-114

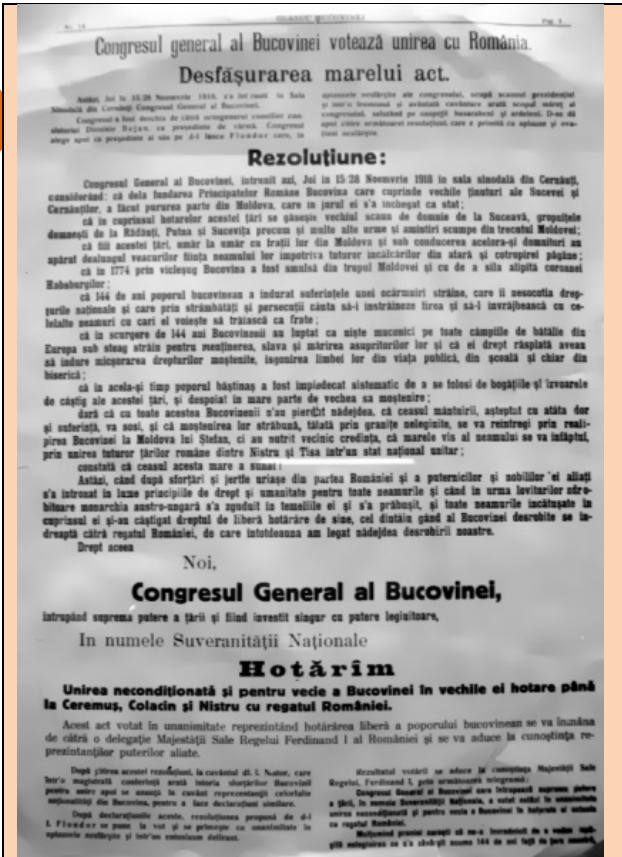
²¹ Ordinul nr.1 din 23 octombrie/[5 noiembrie] 1918 al Ministerului de Război (MStM) către generalul Iacob Zadik, în AMR, fond *Microfilme*, rola PII.1.2 580, c. 748; Ibidem, c. 749-750 (*Instrucțiuni asupra felului de conducere a trupelor române în Bucovina*); *11 noiembrie 1918-1919. În cinstea ostașilor Diviziei a 8-a Bucovina* [București, 1919], p. 23-24

La acea dată unitățile destinate îndeplinirii importante misiuni de eliberare a Bucovinei se aflau astfel dislocate: **Brigada 16 infanterie** la Dorohoi (general Aristide Lecca), având Regimentul 29 la Dorohoi și Regimentul 37 la Botoșani; regimentele 12 artilerie (2 baterii) și 17 obuziere (1 baterie) la Bacău; Regimentul 16 infanterie detașat de la Divizia 7 – Fălticeni; în ce privește jandarmii rurali, aceștia acționau ca trupe de poliție în județele Dorohoi, Botoșani și Suceava. Se vor mai adăuga trupele de grăniceri din aceleași județe și alte subunități²².

Deși pregătirile pentru concentrarea lor nu erau încheiate, datorită faptului că mulți militari fuseseră detașați cu probleme administrative, Comandamentul român, încă din noaptea de 5 spre 6 noiembrie, va lua măsuri pentru declanșarea operațiilor dincolo de frontiera existentă la acea dată²³. Astfel, în dimineața de 7 noiembrie compania „Burdujeni” din Regimentul 3 grăniceri, întărită cu câteva fracțiuni de jandarmi, pune stăpânire pe Ițcani și Suceava. Tot atunci o patrulă de cercetare a companiei de grăniceri „Dorohoi”, avansată până la Rădăuți, sesiza că localitățile din zonă erau împânzite cu bande răzlețe ce jefuiau populația. În consecință, a doua zi, un detașament compus din compania de grăniceri „Suceava”, 1 escadron din Regimentul 3 roșiori, 1 pluton jandarmi rurali și 1 pluton mitraliere, în total 200 de oameni, era împins pe această direcție, făcându-și intrarea în Gura Humorului.

Între timp, generalul Zadik organizase trei detașamente cu efective între 500-600 militari, având misiunea imediată de a lua sub control sudul provinciei, eliminând orice împotrivire inamică și restabilind ordinea la orașe și sate: **Detașamentul Dorohoi**, format în afara acestei unități din grănicerii și jandarmii din județul cu același nume, fracțiuni din Regimentul 8 roșiori, 1 grupă

motomitraliere și 1 baterie artilerie, avea ca obiectiv principal localitatea Siret; **Detașamentul Botoșani**, mai avea în componență trupele de grăniceri și jandarmi din respectivul județ, 1 grup motomitraliere și 1 baterie artilerie și trebuia să se deplaseze tot până la Siret; **Detașamentul Fălticeni**, mai cuprindea grănicerii și jandarmii din județul Suceava, Regimentul 3 roșiori, 1 grup de motomitraliere și 1 baterie artilerie și urma să intre în Ițcani și Suceava. Trupele erau considerate ca fiind în „stare de campanie”, înaintarea lor fiind executată cu asigurarea permanentă a siguranței flancurilor și spatelui, evitându-se pe cât posibil împrăștierea în teritoriu. Din rândul lor, după necesități, urmau să se alcătuiască grupe de recunoaștere și informare, detașamente „pentru ocrotirea populației” cu rolul de a organiza în comun „servicii de pază” formate din oameni de încredere și de a dezarma bandele teroriste. „*Cea dintâi grijă a comandanților* – se preciza în ordinul comandantului «trupelor

²² AMR, *Rezumatul istoricului Diviziei 8 de la înființare până la 1 ianuarie 1931*, dosar 514/3, p. 90-92. Vezi și Ibidem, fond *Microfilme*, rola PII.1.2 580, c. 751-752 (Situția efectivelor la 8 noiembrie 1918). În momentul începerii marșului în Bucovina, regimentele de infanterie însumau următoarele efective: Regimentul 16 – 27 ofițeri și 495 trupă; Regimentul 29 – 17 ofițeri și 367 trupă; Regimentul 37 – 12 ofițeri și 231 trupă; subunitățile de grăniceri aveau: Compania „Dorohoi” – 2 ofițeri și 100 trupă; Compania „Botoșani” – 3 ofițeri și 178 trupă; Compania „Suceava” – 5 ofițeri și 171 trupă; detașamentele de jandarmi rurali „Dorohoi” – 1 ofițer și 3 trupă; „Botoșani – 20 trupă și „Suceava” – 1 ofițer și 30 trupă.

²³ Ibidem, c. 91; Ibidem, fond *Microfilme*, rola PII.1.2 583, c. 60-62; vezi, mai pe larg, Ibidem, rola PII.5. 221, c. 227 și urm. La 24 octombrie/6 noiembrie 1918, generalul Nicolae Petala, comandantul Corpului 4 armată, avea să dea un exemplar Ordin de zi trupelor sale: „*Se împlinește un an de când, prăbușindu-se împărăția rusească, frații noștri basarabeni ne-au chemat la ei spre a desăvârși desrobirea începută și a încheia unirea întregă și veșnică a două țări surori. Astăzi ursita neamului românesc mergând spre împlinirea sa ne cheamă pentru a doua oară. Bucovina, pământ scump românesc, smuls de aproape două veacuri din trupul Moldovei, își îndreaptă glasul către noi și ne cere ajutorul armelor noastre spre a o mântui [...] Fiți vrednici [...] fiți soldați ai înfrățirii tuturor românilor”*. AMR, *Registru istoric al Corpului 4 armată (4.01. 1907-23.12. 19129)*, dosar 339/142, f. 181.

regale române din Bucovina» – *va fi de a lua înțelegere asupra stării de lucruri din localități*²⁴; unde aceste autorități nu mai funcționau, trebuiau înființate altele tocmai pentru a accelera procesul de normalizare a vieții publice și a preveni alte dezordini²⁵. Datorită prezenței la nord de Cernăuți a unor divizii austro-ungare în curs de transport pentru a fi demobilizate, contactul și ciocnirile cu ele trebuiau evitate; comandamentele lor trebuiau, însă, să fie informate asupra prezenței și rolului armatei române în Bucovina²⁶.

În momentul în care trupele române se pregăteau să intre pe teritoriul Bucovinei, generalul Zadik a adresat următorul *Ordin de zi*, edificator pentru spiritul care le anima și sentimentele cu care păseau pe această veche moșie românească: „*Ostași, vouă v-a păstrat soarta norocul a pași cei dintâi pe pământul scump al Bucovinei. Fiți mândri și arătați-vă demni de încrederea ce s-a pus în voi. Voi sunteți ocrotitorii avutului și vieții populației bucovinene. Faceți caprin purtarea voastră, în toate ocaziunile, să căpătați dragostea cu adevărat frățească a populațiunii în sprijinul căreia veniți. Doresc spornicie pasului ce faceți și vă zic: Cu Dumnezeu înainte!*”²⁷

Marșul ofensiv, declanșat în zorii zilei de 8 noiembrie, avea să fie precedat de raidul aeroplanelor care au aruncat deasupra principalelor centre urbane și prin sate *Manifestul* către populația Bucovinei, semnat de același general comandant: „*Răspunzând la chemarea Comitetului Național bucovinean, armata română, din înaltul ordin al M.S. Regelui Ferdinand I al României, a pășit pe pământul Marelui Voievod Ștefan pentru a ocroti viața, avutul și libertățile locuitorilor de orice neam și credință împotriva bandelor de criminali, cari au început opera lor de distrugere în frumoasa voastră țară. Trecând hotarul pus între noi de o soartă vitregă acum o sută și mai bine de ani, hotar care n-a putut niciodată să ne despartă inimile, trupele române sosesc în mijlocul vostru aducându-vă dragostea și sprijinul lor, pentru libertatea împlinirii dorințelor născute din dreptul legitim al popoarelor de a dispune de soarta lor. Stăpâniți de aceste sentimente și cu credință în sinceritatea cererii voastre de ajutor, invităm poporul bucovinean să nu se abată, sub nici un motiv, de la viața și ocupațiunile sale normale. Subsemnatul – se sublinia în încheierea «Manifestului» – garantează oricărui locuitor libera executare a drepturilor sale civice și face cunoscut, în același timp, că se va reprimă cu toată severitatea cuvenită orice încercare de dezordine, acte de violență sau nesupunere la ordonanțele date de noi*”²⁸.

Semnificativ pentru rezonanța istorică a momentului, cele trei detașamente care urmau să elibereze Bucovina au primit noi denumiri amintind personalități și locuri din trecutul glorios al provinciei: Detașamentul „Dragoș” (fost „Dorohoi”) – în amintirea primului voievod descălecător al Țării Moldovei, Detașamentul „Alexandru cel Bun” (fost „Botoșani”) purtând numele înțeleptului voievod organizator de țară din prima jumătate a veacului al XV-lea, Detașamentul „Suceava” (fost „Fălticeni”) – cu numele cetății nebiruite a lui Ștefan cel Mare.

Toate trei detașamentele au executat deplasarea, în general, pe jos, ajungând spre seară la Mihăileni, Vârful Câmpului și respectiv Suceava și Ițcani; în aceeași zi, semnalându-se bande ucrainene în zona Câmpulung Moldovenesc, detașamentul din Gura Humorului a avansat cu o grupare formată din elemente ale Regimentului 3 roșiori și jandarmi, care după-amiază și-au făcut intrarea în oraș.

De la cartierul său din Burdujeni, comandantul Diviziei 8 hotăra, în aceeași seară, continuarea accelerată a marșului pe direcția generală Cernăuți, pentru eliberarea acestuia de sub ocupația ucraineană. A doua zi, la 9 noiembrie, cele trei detașamente aveau să atingă localitățile Tereșeni, Siret și respectiv Hliboca, fiind întâmpinate peste tot cu sinceră bucurie și urale de „*Trăiască România Mare!*”. În ziua următoare, în care era decretată mobilizarea generală a armatei române, ele se apropiau și mai mult de capitala Bucovinei, oprindu-se la barierele ei – Ceahor, Cuciurul Mare și respectiv Mihalcea, luând imediat măsuri pentru restabilirea comunicațiilor și reorganizarea administrației în zonele eliberate. Acestea au fost împărțite în două sectoare: Sectorul 1 (general Neculcea) cuprindea ținuturile Suceava și Gura Humorului; Sectorul 2 (general Lecca) ținuturile Siret, Rădăuți, Storojineț și Vișnița²⁹.

²⁴ *Ibidem*, fond Marele Stat Major. Serviciul istoric, dosar 131, f. 122

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*, f. 123.

²⁷ 11 noiembrie 1918-1919, p. 27.

²⁸ *Ibidem*, p. 28.

²⁹ AMR, fond Marele Stat Major. Serviciul istoric, dosar 131, f. 126-127.

Luni 11 noiembrie, pe la ora 9.00, primele patrute românești se aflau deja la marginea Cernăuților, oraș care, „ca pe un mire dorit”, aștepta intrarea trupelor române³⁰. Încă de duminică multe clădiri arboraseră tricolorul românesc, iar acum o mulțime de oameni, „toți cu căldura entuziasmului în inimi”, se strânseseră în piața principală, cu flori și steaguri în mâini.

Apariția generalului Zadik, în fruntea Statului său Major și a ostașilor români, către amiază, a fost salutată „cu un indescritibil entuziasm”, o ploaie de flori și urale de „*Trăiască armata română!*” și „*Trăiască România Mare!*” însoțindu-le drumul până la Palatul Național.

Aici, în sala de recepție, Iancu Flondor, într-o mișcătoare alocuțiune, s-a adresat cu respect și dragoste mesagerilor libertății regăsite după 143 de ani: „*Domnule general, dați-mi voie să vă binecuvânteț, așa după cum o fac doi frați iubitori, care după o lungă și dureroasă despărțire se întâlnesc spre a nu se mai despărți niciodată*”³¹.

Răspunsul comandantului trupelor române din Bucovina avea să fie un sincer salut din partea României libere, de speranță și încredere în viitorul Țării reunite.

Momentul solemn, greu de fixat prin viu grai și scris la intensitatea trăirilor participanților, era amplificat în emoție de vocile puternice ale corului „Armonia”, care a intonat imnul „Salut armatei române”, special compus pentru acel prilej, și alte cântece naționale.

A doua zi, la 31 octombrie/12 noiembrie, se decreta Legea fundamentală provizorie, prin care Consiliul Național Român din Bucovina se afirma ca suprema și unica putere, pe întregul teritoriu al provinciei³². Era un nou și hotărât pas spre împlinirea unirii cu România. Până atunci, un guvern prezidat de Iancu Flondor prelua efectiv administrația provinciei, pregătind istoricul „mandat”.

Printr-o solie sosită la Iași, evenimentele au fost curând aduse la cunoștința Regelui, a Primului Ministru și guvernului român, a Marelui Cartier General și misiunilor diplomatice ale Antantei. Ele coincideau cu încheierea Marelui Război; dar pentru români lupta nu se terminase, nici aici în Bucovina, nici dincolo de munți în Transilvania.

Ținând seama de situația tulbure, nesigură, mai ales din ținuturile de nord și nord-vest, unde, potrivit informațiilor culese, agenți ucraineni preconizau o acțiune în forță, inclusiv prin ridicarea la arme a populației, chiar și a celei românești, Marele Cartier General a ordonat, la 12 noiembrie, „pacificarea” întregii provincii în termenul cel mai scurt³³. Astfel, până la 19 noiembrie trupele române, cu comandamentul la Cernăuți, vor extinde operațiile lor la nord de cursul Prutului, până la localitatea Sipești, împingând recunoașteri până la linia Mahala-Sadagura-Cozmeni-Orășeni. Pentru a încheia operațiile de luare sub control a regiunii dintre Prut și Nistru, Comandamentul român decidea, la 21 noiembrie, împărțirea acesteia în trei sectoare, destinând pentru fiecare câte un regiment de infanterie întărit: Regimentul 13 în ținutul Zastavna; Regimentul 25 (în curs de transportare de la Vaslui) la Cozmeni și Văscăuți; Regimentul 37 – Cernăuți³⁴. Acțiunea a fost începută chiar în aceeași zi, încheindu-se, în linii mari, pe 28 noiembrie, când, pe vechea frontieră de nord și vest a Bucovinei dintre Ceremuș și Nistru, avea să fie fixat un cordon de posturi de grăniceri.

La acea dată, după sosirea altor subunități (escadroanele divizionare din Regimentul 4 călărași), ca și a părților complementare ale unităților și subunităților deja prezente, efectivele Diviziei 8 se cifrau la 261 ofițeri și 7 542 trupe; în plus, marea unitate dispunea de 2 316 cai și 417 trăsuri³⁵.

În săptămânile următoare, împreună cu autoritățile locale, Comandamentul român va lua măsuri energice pentru a grăbi normalizarea vieții publice, a restabili ordinea și a relansa economia, întărind siguranța frontierei și apărând ferm integritatea teritoriului Bucovinei împotriva oricăror diversiuni și agresiuni străine, indiferent de substratul și caracterul lor.

Momentul culminant, însă, al tuturor acțiunilor desfășurate de forțele patriotice locale în strânsă legătură cu guvernul și armata României, moment ce avea să încununeze o lungă și frământată mișcare de dezrobire, se petrecea la **15/28 noiembrie 1918**, la Cernăuți³⁶.

³⁰ 11 noiembrie 1918-1919, p. 30-31. Cf. *Rezumatul istoricului Diviziei 8...*, p. 93-95.

³¹ *Ibidem*, p. 32.

³² Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei. 28 noiembrie 1918. Studiu și documente*, București, 1928, p.37.

³³ 11 noiembrie 1918-1919, p. 37.

³⁴ AMR, fond *Microfilme*, rola PII.5.221, c. 299

³⁵ *Ibidem*, c. 299-301

Aici, în sala sinodală a Palatului Mitropolitan, Congresul General al locuitorilor provinciei, convocat pe baze democratice, în conformitate cu hotărârea Constituantei și a ședinței Consiliului Național Român din 12/25 noiembrie, vota în unanimitate o Moțiune prin care se declara „**unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României**”³⁷.

„Hotărârea noastră – sublinia profesorul Dr Ioan Nistor, aducând numeroase date și argumente științifice în susținerea Moțiunii – este fermă și nestrămutată, fiind că Austria în curs de 144 de ani s-a folosit de toate mijloacele pentru a ne desființa ca neam, bătându-și joc de drepturile noastre inalienabile asupra acestei frumoase și binecuvântate țări [...] Și mai ales în cursul acestui război, stăpânirea austriacă a căutat să distrugă neamul nostru [...] prin mijloace fără scrupule. Drept aceea sute de români bucovineni s-au înrolat în armata României liberatoare, spre a lupta pentru dezrobirea țării lor”³⁸.

Curând o delegație oficială a provinciei avea să înmâneze Regelui Ferdinand I Actul de Unire cu România, iar „Monitorul oficial”, nr. 217 din 19 decembrie 1918/1 ianuarie 1919 va publica decretul-lege nr. 3 744 prin care se consfințează voința exprimată de Congresul General al Bucovinei.

Un an mai târziu, la 29 decembrie 1919, Camera și Senatul României ratificau în unanimitate actul prin care „Bucovina în cuprinsul granițelor sale istorice este și rămâne de-a pururea unită cu Regatul României”³⁹.

³⁶ Pe larg, vezi la Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei ...*, p. 54-75

³⁷ ANR-B, *fond Casa Regală. Ferdinand*, dosar 56/1918, f- 6-8; *1918 la români*, vol. II, doc 423. În aceeași zi, printr-o telegramă adresată guvernelor Antantei, era notificat „votul unanim al Congresului General al Bucovinei”, *Ibidem*, doc. 422

³⁸ Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei...*, p. 63-64

³⁹ „Dezbaterile Adunării Deputaților”, nr. 22 din 22 ianuarie 1920, Sesiunea ordinară 1919-1920, ședința de luni 29 decembrie 1919, p. 303-304; „Dezbaterile Constituantei. Senatul”, nr. 17 din 27 ianuarie 1920, ședința de la 29 decembrie 1919, p. 157-158; „Monitorul oficial”, nr. 206 din 1 ianuarie 1920, p. 10 941